

Helpen vertrouwen

Voor het eerst in de zeventien jaren dat het programma met groot succes wordt uitgezonden, volg ik *Wie is de mol?* Bij het schrijven van dit redactioneel is de derde aflevering net geweest, en ik heb op het puntje van mijn stoel zitten kijken. Niet dat het me raakt als er een deelnemer na de test afvalt, en evenmin heb ik een favoriete kandidaat van wie ik hoop dat hij of zij gaat winnen, en wie de mol is kan me eerlijk gezegd al helemaal niet schelen. Nee, ik ben gefascineerd door de manipulatie van het groepsproces, waardoor het eigen belang – zo lang mogelijk in het spel blijven en het met opdrachten bijeen verdiende geldbedrag zien te bemachtigen – prevaleert.

In de eerste aflevering ontstaat al een scheur in de groep, omdat de vier deelnemers die een kaart in het bos weten te vinden een VIP-behandeling krijgen: ze worden per helikopter vervoerd, en kunnen vrij gemakkelijk een vrijstelling bemachtigen die hen verzekert van doorgaan naar de volgende ronde. De rest wordt per busje vervoerd, en moet aan de slag met een opdracht om geld te verdienen. In de tweede aflevering verdwijnen drie deelnemers tijdens een opdracht in een verlaten papierfabriek, en zijn ze een etmaal uit beeld, de rest in verwarring achterlatend. Als ze terugkomen moeten ze in een rechtszaal vertellen wat ze die 24 uur gedaan hebben, en de rest moet beoordelen wie van de drie liegt. De leugenaar wordt niet ontmaskerd, en krijgt als beloning een vrijstelling. En zo gaat het maar door. Het hele concept is gebaseerd op het creëren van wantrouwen en verwarring, op leugen en bedrog, en het gaat zelfs zo ver dat er spullen van elkaar ontvreemd worden, alles in dienst van behoud van eigen positie. Er worden bondjes gesmeed – kennelijk hebben winnaars uit de vorige afleveringen daar baat bij gehad – maar je weet nooit of jouw bondgenoot wel open kaart speelt en te vertrouwen is, dus moet je ook niet zomaar al je eigen kaarten laten zien.

De opdrachten zijn vaak moeilijk en ingenieus bedacht, en de locaties goed gekozen, van mooie stranden tot een verlaten kermis of een vervallen industrieterrein. De deelnemers zijn min of meer bekende Nederlanders, en als kijker kun je proberen door identificatie mee te spelen en de mol te ontmaskeren. Per aflevering zijn er zo'n twee à drie miljoen kijkers. Maar waar zit nou precies het lustvolle aspect van het kijken naar dit programma, waar appelleert het nou toch aan? Wat is er leuk aan mensen die de boel bedonderen, die alleen hun eigen belang vooropstellen?

In de wereldpolitiek is wantrouwen ook troef. In de Verenigde Staten is de macht van het politieke establishment weggestemd, om plaats te maken voor een nieuw soort elite, die

van het geld en de harde lijn, en die het eigen belang vooropstelt: *America First*. Dichter bij huis was die tendens al eerder zichtbaar, denk aan het Oekraïne-referendum en de Brexit, en het patriotisme dat in Europa en in Nederland hoogtij viert. Steeds lijkt de boodschap te luiden: vertrouw alleen de eigen gelederen, en wantrouw alles wat vreemd is. Als je dan ook nog leest dat hackers in staat zijn om verkiezingsuitslagen te beïnvloeden en er steeds vaker doelbewust nepnieuws via nieuwsfora en de sociale media verspreid wordt, wie kan je dan nog wel vertrouwen? Is de hele wereld een *Wie is de mol?* geworden? Als dit tijdschrift bij u in de bus valt, staan de Tweede Kamerverkiezingen voor de deur, en zullen we zien of er nog vertrouwen over is of dat het wantrouwen gaat regeren.

In dit tijdschrift verspreiden we geen nepnieuws, u moet dat maar – een kwestie van vertrouwen – van mij aannemen. We bestuderen het menselijk gedrag in groepen, en zijn ons terdege bewust van het destructieve potentieel dat groepsprocessen in zich hebben. In onze rol als groepspsychotherapeut stralen we echter ook vertrouwen uit naar onze patiënten, zelfs als die beschadigd zijn en de minder fraaie kanten van het menselijk gedrag laten zien. Er is verandering mogelijk, is onze impliciete boodschap, en er is verbetering mogelijk, maar verwacht niet dat een ander het gaat oplossen. Je ouders niet, je partner niet, de werkgever niet, en een nieuwe politieke leider ook niet. Maar je hoeft het ook niet alleen te doen, we kunnen elkaar wel helpen.

In dit nummer kunt u lezen hoe een behandelprogramma voor exhibitionisten, voyeurs, frotteurs en fetisjisten opgezet en uitgevoerd wordt. Een moeilijke patiëntengroep die niet gauw het vertrouwen van de maatschappij zal krijgen. Of hoe in de behandeling van affectfobie in de beeldende therapie toch niet met verfbalonnen wordt gegooid. Er wordt voorts gereflecteerd op de gemankeerde of onmogelijke groep, die tegen de verwachting in wel degelijk functioneren kan, en twee redacteurs leggen een stukje van zichzelf bloot in de nieuwe rubriek 'De ziel van de groepspsychotherapeut'. Er zijn congresverslagen over interessante thema's als *civilians at war* en de onmisbare vader. Drie boekbesprekingen hebben we voor u: over MBT in de groep, over *the social unconscious in persons, groups and society* en over de gezonde volwassene in schematherapie. En als uitsmijter het verslag van een theatervoorstelling van een omgekeerde groepstherapie, waar onze verslaggever met een mix van vertrouwen en achterdocht naar heeft zitten kijken.

Arnout ter Haar